

Oponentský posudek na diplomovou práci

Ondřeje Slačálka

Válka: osoby a obsazení. Kdo vede válku v západní politicko filozofické tradici

Diplomová práce je inspirována otázkou: kdo vede válku. Válka ovšem není divadelní kus. My se možná můžeme pasovat do role diváka, ale válka není hra, která by se odehrávala na nějakém jevišti, pokud bychom nechtěli dějiny označit za jeviště. Ale autorovo tázání nesměruje tímto směrem. Autor hodlá sledovat, jak se měnil typ aktéra, který měl tuto válečnou moc. Začíná v dávnověku biblickým vyprávěním o exodu Židů z Egypta a končí úvahami jak „bojovně“ vzdorovat americkému impériu v 21. století. Metodou práce je interpretace textů, dodejme převážně filozofických textů (Augustin, Machiavelli, ..., Marx, Sorel...), ale i náboženských (bible) a historických (Le Goff). Z toho plyne řada metodologických otázek, které dále rozvedu. Nejprve bych ale zdůraznil, že autor předkládá k obhajobě práci, která se opírá o značné množství odborné literatury, kterou si náležitě osvojil. V práci prokazuje, že schopen promýšlet jednotlivé argumentace a osvědčuje své dobré stylistické schopnosti. Jeho jazyk je čtivý, srozumitelný a dovede vystihnout i abstraktní souvislosti bez toho, že by se zapletl do velkých souvětí.

Otázka kdo vede války a jak tyto války vypadají je velice obecná, možná až příliš. Do zorného pole se dostávají nepředstavitelně rozmanité situace, které v nějakém textu byly popsány jako válečné. Možná by se slušelo více rozlišovat. Každopádně jedno rozlišení je zásadní a autor je ignoruje. Valná část práce až po moderní nacionalismus vykládá války jako aktivity svrchovaných vládců. Poté následuje, řekl bych zajímavější část, která rozebírá boje *vnitrostátní*, počínaje třídním bojem v marxismu, přes revoluční syndikalismus, po soudobá antiglobalizační hnutí. Myslím, že v této části je řeč o „jiných“ válkách, než v těch předchozích a že to vůbec nejsou srovnatelné situace. Osobně bych přivítal, kdyby se autor více zaměřil na moderní koncepty revolučního boje a zde by pozornost věnoval nejen jejich „filozofickým reflexím,“ ale i jejich „reálným skutkům.“

Mé poznámky a připomínky jsou především metodologického rázu:

I) Sama otázka „kdo vede válku a jak ta válka vypadá?“ je případná a slibuje zajímavé zkoumání. Nicméně proč ta filozofická oklika. Toho, kdo povolává do války, zjistíme přeci:
a) historickým zkoumáním konkrétních příkladů, b) sociologickým zkoumáním válečnictví

v různých společnostech, c) právním zkoumáním příslušných mocenských kompetencí v tom kterém režimu. Autor volí okliku přes filozofické texty. Zdá se, že sdílí iluzi mnohých filozofů, že se z filozofického textu dozvědí něco podstatného o skutečnosti, co ostatním nečtenářům uniká. Proč ale předpokládat, že filozofické texty vypovídají něco podstatného o životě a realitě. Takový předpoklad není nesmyslný, např. Heidegger si myslí, že dějiny bytí jsou dějinami západní metafyziky. Hegel zase, že filozofie je vlastní doba pojatá v myšlence. Nicméně oba mají pro takový předpoklad své (dostí spekulativní) důvody. Každopádně předpoklad to není samozřejmý a měl by být osvětlen. Přinejmenším: Proč zvolil tyto texty a ne jiné? Jaké bylo kritérium výběru?

II) Navíc úrovně interpretované skutečnosti jsou různé, nicméně autor jednotlivé úvahy řadí vedle sebe a jednotlivé poznatky odhodlaně porovnává. A tak můžeme číst zajímavou pasáž o středověkém rytířstvu, která shrnuje výklady Le Goffovy. Tato pasáž se opírá o jeho text, nicméně autor vykládá „reálné“ poměry v rytířstvu, zatímco když čteme neméně zajímavé Negriho úvahy o multidě, tak se pohybujeme v rovině Negriho *interpretace* antiglobalizačních hnutí, a když se pustíme do pasáže o Sorelovi, tak se vlastně jedná o Sorelovu snahu *reinterpretovat* marxistické pojetí třídního boje. Jsou to různé případy, jež mají různou relevanci pro pochopení reality. Nicméně prvotní otázka je, proč vůbec předpokládat, že bychom se o reálných válečnicích měli něco dozvědět z filozofických textů?

III) Autor své zkoumání tedy nevede historicky, sociologicky, ani juristicky, ale pěstuje to, co nazývá „interpretace ideálních typů“. U Webera ideální typ byla pojmová (racionální) konstrukce, která měla učinit srozumitelné nesmírné množství různých empirických případů, cílem bylo učinit „empirickou změť“ lidského jednání srozumitelnou. Náš autor se ale „empirické změti“ nikde nedotýká, má ji před očima přefiltrovanou skrze filozofické texty. Otázka: dá se ještě mluvit o ideálních typech ve weberovském smyslu? A není spíše to, co autor představuje jako ideální typy, jenom kryptogram pro autorovu arbitrární selekci „vhodných“, „zamilovaných“ případů?

IV) Exodus jako paradigma. Autor tvrdí, že tato biblická vyprávění „mohou být čtena a jsou čtena jako emancipační mýtus.“ (s. 6) Neuvádí ale žádný argument, proč by toto čtení bible mělo být „správné.“ Jedná se o biblický text, a každý teolog by o této domněnce (že je to emancipační mýtus) řekl, že je to nepochopení božího slova. Autor by měl své hledisko podložit nějakým argumentem, odvolání se na Fromma nestačí. Mohl by alespoň říci, že přijímá od Fromma jeho sociálně filosofickou interpretaci psychoanalýzy. Leč Foucaultovský Mojžíš a „diskurs války ras“ to je ovšem „silnější káva.“

V) Autor „konstruuje své ideální typy“ zdařile a s náležitým vhladem, nicméně občas se dopouští komparací a analogií, které nejsou nijak zdůvodněné a *odporují* metodě ideálních typů. Tak na s. 12 po výkladu o Exodu můžeme číst, že příběh má čtyři klíčové komponenty: *vyvolenost, utlačenosť, emancipace, genocida*, a autor poznamenává, že „některé se vyskytují v moderních emancipačních hnutích, a všechny v jejich patologických výstupech – nacismu a stalinismu.“ Jaké je metodologické oprávnění této *analogie*?

VI) Občas autor dělá dalekosáhlé závěry bez náležitého odůvodnění. Např. na s. 19 píše, že židovské prostředí se *logicky* stává semenišťem pro náboženskopolitické sektářství, neboť bůh řekl: budete národ kněží. Kde je ta logika? Stejně tak dobře bych mohl tvrdit, že to je demokratický motiv v židovské tradici, neboť *každý* Žid může rozumět božímu slovu. Leč nezdá se mi, že by v židovské tradici skutečně kvetlo sektářství nějak výrazně více než v jiných náboženstvích: byla zde důležitá tradice proroků (byli proroci *logicky* vzato sektáři?), a neméně důležitá tradice rabínů (byli rabíni *logicky* vzato sektáři?).

Tři poznámky dovětkem:

a) gramatickou: Přestože autor píše velice dobrou češtinou a jeho stylistické schopnosti jsou vynikající, neodpustí si občas nějakou gramatickou chybu. Např. hned na začátku na s. 4 čteme: „... jak se otiskli do západních dějin...“, leč podmětem této věty jsou „ideální typy.“

b) logickou: Nerozumím větě: „Koncept rytířství má stejné úskalí jako koncept spravedlivé války.“ (s.32) Koncept spravedlivé války je „širší“, „normativní“ a „filozofický“, zatímco koncept rytířství interpretuje určité praktiky určité sociální skupiny v určité společnosti. Spatřovat podobnost v tom, že *oboje* se nemůže realizovat bez války, mi přijde zavádějící. To bych mohl tvrdit, že koncept rytířství má stejné úskalí jako koncept zastrasování za studené války, protože oboje se nemůže realizovat bez hrozby silou.

c) republikánskou: Charakterizovat Machiavelliho Vladaře jako „manuál, návod k použití, kuchařku či učebnici“ (s. 33) mi přijde neuspokojivé poté, co po Skinnerových a Pocockových výkladech byl v Machiavellim objeven hlasatel republikanismu, který byl alternativou k modernímu liberalismu.

Diplomová práce Ondřeje Slačálka je napsána s velkou erudicí a autor v ní osvědčil mimořádné schopnosti interpretační a stylistické. Navrhuji známku **v ý b ŏ r n ě**.

V Praze dne 15. 9. 2006

Doc. PhDr. Milan Znoj

